

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทการวิจัยสำรวจ และหาความสัมพันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาระดับสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและระดับความพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและระดับความพอใจในชีวิต โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในบ้านธรรมดา เชียงใหม่ ทำการศึกษาระหว่างวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 จำนวน 103 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงมีคุณสมบัติ ดังนี้คือ

1. เป็นผู้ที่ไม่มีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจ (Cognitive function) ด้วยการใช้แบบคัดกรองภาวะสมองเสื่อม (Chula Mental Test, CMT) (แสดงในภาคผนวก) ซึ่งพัฒนาโดยสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล(2542) โดยคะแนนการทดสอบสูงกว่า 15 คะแนน เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ต้องอาศัยการรับรู้ของผู้สูงอายุในการประเมินความรู้สึของตนเอง ดังนั้นจึงคัดกรองผู้สูงอายุที่ไม่มี ความบกพร่องเรื่องความรู้ความเข้าใจ
 2. สามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาไทยได้ดี
 3. ให้ความร่วมมือและยินยอมให้สัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ
- ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้จำนวน 71 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ในการบันทึกข้อมูลผู้สูงอายุเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา รายได้แหล่งที่มาของรายได้ เหตุผลที่มาอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ และประวัติที่เกี่ยวกับญาติ

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบการคบหาสมาคมเพื่อวัดระดับสัมพันธภาพ เจ้าหน้าที่ เพื่อนร่วมสถานสงเคราะห์ และญาติ ซึ่งมีจำนวน 20 ข้อทั้งด้านบวกและลบโดยศรีเรือน แก้วกังวาล (ม.ป.ป.) เป็นผู้สร้างเพื่อใช้สำหรับผู้สูงอายุและสร้างจากลักษณะคุณภาพของสัมพันธภาพต่างๆที่มีค่าและประโยชน์ต่อผู้สูงอายุด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความรักใคร่ผูกพัน
2. ภาวะการสื่อสารได้เข้าใจ
3. การเปิดเผยซึ่งกันและกัน
4. ความไว้วางใจกัน
5. ความเหมือนกัน
6. ความรู้สึกสนิทสนม
7. ความรู้สึกร่วมสุขร่วมทุกข์
8. การยกย่องซึ่งกันและกัน
9. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
10. ความเห็นใจและเข้าใจกันและกัน

โดยแบบประเมินมีคำตอบให้เลือก 5 แบบ

- (1) ไม่จริงเลย
- (2) จริงนิดหน่อย
- (3) จริงครึ่งไม่จริงครึ่ง
- (4) จริงส่วนมาก
- (5) จริงทั้งหมด

ผู้สร้างได้สร้างแบบสอบถามนี้ทั้งกับคนร่วมวัยและต่างวัย โดยการดำเนินการหาค่า Validity ให้นักวิชาการสูงอายุจำนวน 4 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นชาวต่างประเทศ 3 ท่านและเป็นชาวไทย 1 ท่านจึงได้ทำการทดสอบการแม่นยำของภาษาด้วยการแปลแบบทดสอบไทยเป็นอังกฤษและอังกฤษเป็นไทยโดยผู้เชี่ยวชาญภาษาทั้ง 2 ภาษา สำหรับการหาค่า Reliability ของเครื่องมือโดยใช้สูตร Kuder-Richardson Formula- 21 ใช้ผู้สูงอายุจำนวน 150 คน ได้ค่า Reliability ของความสัมพันธ์กับคนร่วมวัย .69 ความสัมพันธ์กับคนต่างวัย .64

ส่วนที่ 3 แบบทดสอบการมองตนเองในปัจจุบัน เป็นแบบวัดความพอใจในชีวิต Life Satisfaction Index A (LSIA) โดยศรีเรือน แก้วกังวาล (ม.ป.ป.) เป็นผู้แปลและเรียบเรียงจาก แบบทดสอบ LSIA ที่สร้างขึ้นโดย Neugarten และคณะ ปี 1961 โดยใช้ชื่อแบบทดสอบว่า “การมองตนเองในปัจจุบัน” เพราะต้องการให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ต้องระวังในการตอบแบบสอบถามเกินไป มีจำนวน 18 ข้อ มีคำตอบให้เลือก 5 แบบ แบบทดสอบ LSIA ฉบับนี้ได้หาค่า Reliability ของคนไทย โดยใช้สูตร Kuder-Richardson Formula 21 ได้ค่า .86 โดยมีถ้อยกระทงเกี่ยวกับ ความรู้สึกมีความสุข, ความรู้สึกอึดอัดใจ, ความรู้สึกว่าตนเองมีค่า, ความรู้สึกพอใจในตนเอง, ความรู้สึกยอมรับความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิต, การเห็นแง่ดีของตน, การมองโลกในแง่ดี, การเห็นแง่ดีของผู้อื่น, ความรู้สึกยอมรับสภาพร่างกายตามวัยของตนจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่มคือ

1. ความมีชีวิตชีวา
2. ความรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในชีวิต
3. ลักษณะอารมณ์

โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบ

- (1) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- (2) ไม่เห็นด้วย
- (3) ไม่ตัดสินใจ
- (4) เห็นด้วย
- (5) เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การให้คะแนนและการตีความจากคะแนนแบบทดสอบการคบหาสมาคมและความพอใจในชีวิตเป็นแบบทดสอบที่มีลักษณะ Likert Type 5 Scales ในการนำไปใช้ในการวิจัยต่างๆไป แปลงคะแนนดิบของแบบสอบถามให้อยู่ในรูปของเปอร์เซ็นต์ โดยการเปรียบเทียบกับคะแนนดิบกับคะแนนเต็มของแต่ละด้านแล้วแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, ม.ป.ป.)

รายการ	คะแนนเต็ม
1. แบบทดสอบการคบหาสมาคม	100
2. แบบทดสอบการมองตนเองในปัจจุบัน	90

ค่าคะแนนต่ำกว่า

59% ยังต้องปรับปรุง

ค่าคะแนน	60-69%	พอใช้
ค่าคะแนน	70-79%	ดี
ค่าคะแนน	80-89%	ดีมาก
ค่าคะแนน	90-100%	ดีที่สุด

การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบวัดการแบบทดสอบการคบหาสมาคมเพื่อวัดระดับสัมพันธภาพ เจ้าหน้าที่เพื่อนร่วมสถานสงเคราะห์และญาติ ไปทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีสถานภาพที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ณ บ้านพักบูรพาภิบาล สถาบันแมคเคนเพื่อการฟื้นฟูสภาพจำนวน 20 คน โดยการทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบการคบหาสมาคมเพื่อวัดระดับสัมพันธภาพ เจ้าหน้าที่ เพื่อนร่วมสถานสงเคราะห์ และญาติเท่ากับ .81, .85 และ .72 ตามลำดับ

ในส่วนแบบวัดความพอใจในชีวิตผู้วิจัยไม่ได้ทดสอบความเชื่อมั่นเนื่องจากได้มีผู้ทำการทดสอบได้หาค่า Reliability ของคนไทย โดยใช้สูตร Kuder-Richardson Formula 21 ได้ค่า .86 จึงสามารถนำมาใช้กับผู้สูงอายุได้

วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและมีผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลผู้สูงอายุไปยังผู้ปกครองสถานสงเคราะห์บ้านธรรมปกรณ เชียงใหม่
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้กับผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 ท่านซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมากกว่า 6 เดือนขึ้นไป โดยให้ศึกษาเครื่องมือในการวิจัยก่อนและหลังจากนั้นผู้ช่วยในการสัมภาษณ์ ได้ทดสอบสัมภาษณ์กับผู้สูงอายุทั่วไปคนละ 1 ท่าน

3. แนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการวิจัย

โดยยึดหลักการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด โดยกลุ่มตัวอย่างต้องมีคะแนนการทดสอบด้วยแบบคัดกรองภาวะสมองเสื่อมสูงกว่า 15 คะแนน สามารถสื่อสารเข้าใจภาษาไทยได้ดี และให้ความร่วมมือและยินยอมให้สัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ

4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์ซึ่งมีกระบวนการสัมภาษณ์ 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

4.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ทำการเลือกสถานที่หรือบริเวณที่ไม่มีเสียงรบกวนหรือผู้คนเดินผ่านไปมา เตรียมแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งปากกาให้พร้อม

4.2 ขั้นเริ่มต้นสัมภาษณ์ ขั้นนี้เป็นการสร้างสัมพันธที่ดีระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้รับการสัมภาษณ์ พยายามทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความรู้สึกคุ้นเคยเป็นกันเอง ปลอดภัยและเกิดความรู้สึกเชื่อถือไว้วางใจ ด้วยการทักทาย ยกมือไหว้ด้วยความนอบน้อม ไตร่ถามสารทุกข์ต่างๆ ทักๆไปด้วยความจริงใจ

4.3 ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ต้องปราศจากการตัดสินใดๆ ปล่อยให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี ไม่แสดงอาการใดๆว่ายอมรับตนหรือเป็นคนละฝ่ายกับผู้รับการสัมภาษณ์ แต่เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปได้อย่างราบรื่นนั้นผู้สัมภาษณ์อาจจะแสดงอาการฟังกสิริยะ เพื่อแสดงท่าทีที่กำลังสนใจฟังอยู่หรือเข้าใจสิ่งที่พูด ผู้สัมภาษณ์จะใช้เทคนิคความเงียบให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้มีโอกาสทบทวนสิ่งต่างๆและประมวลความคิดออกมา รวมทั้งควบคุมการสัมภาษณ์ให้อยู่ในขอบข่ายที่ต้องการเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ แต่ก็ไม่ควรเข้มงวดเกินไปอาจจะต้องปล่อยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พูดคุยเรื่องราวที่อยากจะพูดบ้างแล้วค่อยๆดึงกลับเข้ามาสู่เรื่องที่ตนเองต้องการโดยใช้ประโยคเชื่อมโยงหรือการตั้งคำถามโดยตรง

4.4 ขั้นยุติการสัมภาษณ์ จะต้องพยายามทำให้เป็นธรรมชาติมากที่สุดจะไม่ยุติทันทีที่ได้ข้อมูลจนครบหลังจากสัมภาษณ์เสร็จสิ้น ผู้สัมภาษณ์ต้องกล่าวลาและขอบคุณผู้รับการสัมภาษณ์

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

6. นำไปวิเคราะห์ค่าสถิติตามขั้นตอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์

SPSS/FW (Statistical Package for the Social Science/for Window) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยนำมาแจกแจงความถี่หาค่าเฉลี่ยและร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลระดับความพอใจในชีวิต และระดับสัมพันธภาพกับผู้อื่นของผู้สูงอายุที่อาศัยในสถานสงเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความพอใจในชีวิต และระดับสัมพันธภาพกับผู้อื่นของผู้สูงอายุโดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยมีการพิจารณาดังนี้ (Munro, 1997)

- r มีค่า 0 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันเลย
 - r มีค่า 1 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างสมบูรณ์
 - r มีค่า .01 - .39 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ต่อกันระดับน้อย
 - r มีค่า .40 - .79 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ต่อกันระดับปานกลาง
 - r มีค่า .80 - .99 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ต่อกันระดับมาก
- และแปลความหมายจากทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง โดยการ

พิจารณาเครื่องหมายหน้าตัวเลขค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คือ

- r มีค่าบวก (+) เมื่อตัวแปรหนึ่งมีค่าสูง ตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะมีค่าสูงด้วย
- r มีค่าลบ (-) เมื่อตัวแปรหนึ่งมีค่าสูง ตัวแปรอีกตัวจะมีค่าต่ำ